

54-Rusçadan Türkçeye çeviri bazlı dil eğitiminde zarf-fiil yapılarının incelenmesi (L. N. Tolstoy'un Anna Karenina adlı eser örneği)

Leyla Çiğdem DALKILIÇ¹

APA: Dalkılıç, L. Ç. (2020). Rusçadan Türkçeye çeviri bazlı dil eğitiminde zarf-fiil yapılarının incelenmesi (L. N. Tolstoy'un Anna Karenina adlı eser örneği). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 869-888. DOI: 10.29000/rumelide.841119.

Öz

Çeviri çalışmaları, dil eğitiminde öğrenilen dilin ve bu dile özgü yapısal ifadelerin anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Eğitim sürecinde çeviri çalışmalarının önemi iki açıdan ele alınabilir: Bunlardan birincisi, dilbilgisel düzlemde yani teoride öğrenilen dil yapılarına ilişkin bilgilerin, incelemede veya pratikte çok farklı bir yaklaşım gerektirebilmesi; ikincisi ise tek başına öğrenilen dil yapısı ile bağlam içerisinde incelenen dil yapısının, çeviri sürecinde sahip olduğu anlamsal özelliğin dışında farklı bir biçimde aktarılması gerekliliğidir. Genel kurallar sistemi çerçevesinde incelenen bir sözcüğün ve büründüğü gramer yapısının anlamı kaynak dilden erek dile çevrildiğinde anlamsal özelliğini bağlam içerisinde tam olarak ortaya koyabilmektedir. Sahip olduğu yapısal özellik ile metinde aktarılmak istenen anlamın çok çeşitli olabileceği yapılardan bir tanesi de Rus dilindeki zarf-fiil yapılarıdır. Bu yapılar sayısal açıdan Türkçeye oranla daha kısıtlı olduklarından aktardıkları anlamlar ancak metin bütünlüğü içerisinde belirginlik kazanmaktadır. Bu bağlamda söz konusu çalışmada Rusçadaki zarf-fiil yapıları çeviri çalışmaları üzerinden ele alınmaktadır. Bununla birlikte edebi eser çevirisi sırasında hem tecrübeli çevirmenlerin hem de Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen Türk öğrencilerin Rusçadaki zarf-fiil yapılarından yola çıkılarak söz konusu formları Türkçeye aktarma süreçleri incelenecektir. Çalışmanın amacı, her iki dildeki zarf-fiil yapılarının aktarımında söz konusu dil öğesinin morfolojik olarak sahip olduğu ifadesel özelliklerden farklı bir biçimde Türkçeye aktarılmasında rol oynayan süreçleri ele almaktır.

Anahtar kelimeler: Çeviri, zarf-fiil, bağlam, Rusça, Türkçe

Study of verbal adverbs in translation-based teaching from Russian to Turkish (on the material of the novel of L.N. Tolstoy's "Anna Karenina")

Abstract

Translation studies are very important for the understanding of the teaching language and structural expressions, peculiar for this language. The importance of the translation during the teaching process can be looked upon from two angles: On one hand, the theoretically taught language structures can acquire quite different character during their practical usage, that's why a different approach can be required for the understanding and usage of these structures. On the other hand, during the translation of the meaning of the language form, studied separately from other linguistic factors, and the meaning of the language form, which is studied on the basis of the context can be conveyed differently. The meaning of the word and the semantic peculiarities of the grammatic structure, which the word acquire during the translation from the source language to the target language, can be clearly understood particularly from the context. One of such language

¹ Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı ABD (Ankara, Türkiye), lcdalkilic@ankara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8801-6792 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 29.09.2020-kabul tarihi: 20.12.2020; DOI: 10.29000/rumelide.841119]

forms with its structural peculiarities, which can have different semantic options in the text are the verbal adverbs. The number and meanings of these language forms in comparison with Turkish is quite limited and can be understood only from the whole text. In this context the verbal adverbs in Russian language are studied through the prism of the translation studies. The different translations and processes of the verbal adverb forms translation into Turkish, performed by the experienced translators and students, who are learning Russian as foreign language, are studied in this work as well. The novel of the famous Russian writer L.N.Tolstoy "Ana Karenina" , the translation of which is given in different variants, is used as the source material. The aim of the study is to find out the varieties in the meanings of the verbal adverb forms, which we are coming across during their translation into Turkish, taking into consideration their morphological and semantic peculiarities, and to define the processes.

Keywords: Translation, verbal adverbs, context, Russian, Turkish

Giriş

Dil eğitimi ve çeviri ilk ifade edildiklerinde birbirinden ayrı kavramlarmış gibi gözükmese de aslında dil eğitimi süreci içerisinde öğrenilen bilgilerin uygulanmasında oldukça yararlı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yabancı dili öğrenen öğrenci öncelikli olarak söz konusu dilin gramer yapılarını, kurallar ve belirli kalıplar çerçevesinde öğrenir ve bu doğrultuda kullanmaya başlar. Herhangi bir metin incelemesi ve kullanımdan bağımsız olarak öğrenilen dil yapıları, buna karşılık bağlam, işlev, stilistik gibi diğer unsurlar göz önüne alındığında uygulamada farklı bir yöntem veya şekil ile aktarılabilir. Bununla birlikte, dil sistemleri arasındaki farklılıklar da söz konusu dil yapılarının her zaman başlangıçta öğrenildikleri şekli ile erek dile aktarılmasını mümkün kılmamaktadır.

Tüm bunların ışığında dil eğitiminde ele alınan dil yapıları ve bunların teorideki bilgileri, konu çeviri gibi bir uygulama alanı ile karşılaşıldığında biçimsel değişiklik göstererek aktarılabilir. Rus dilini teoriden uygulamalı olarak kullanmak üzere kaynak dilden erek dile çeviri çalışmalarında bulunanların, dil sistemi içerisinde kurallara bağlı kalmalarından ötürü çeviride zorlandıkları sıkça gözlenen bir durum olarak öğretmenlerin karşısına çıkabilmektedir. İyi bir çeviri için ise, iyi bir dil bilgisinin yanı sıra "iyi bir anlama ve anlatma yetisinin olmasının da ön planda olması" gerekmektedir (Bozkurt, 1979: 28). Buradan hareketle bu çalışmada Rusçadaki zarf-fiil yapılarının ve bunların Türkçeye aktarımlarındaki çeviri süreçleri incelenecektir. Bunun için Rusçayı yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için basitleştirilmiş ve ders materyali haline getirilmiş olan Rus yazar L.N. Tolstoy'un "Anna Karenina" adlı edebi eserinden bir kesit baz alınmış ve üç ayrı çevirmen ile orta seviyede (B2-C1) Rusça dil becerisine sahip öğrencilerin çevirileri analiz edilmiştir. Öğrenciler tarafından yapılan çevirilerde cümle kuruluşları farklı olsa da yapısal olarak aynı derecede benzerlik ve farklılık gösteren cümleler sayı olarak ikiye düşürülmüş böylece inceleme öğrencilerce tercih edilen cümle kurulumları ve gramer yapıları olmak üzere iki ayrı yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bununla, çalışmada hem öğrencilerin çeviride karşılaştıkları zorlukların ve bunlara ilişkin sebeplerin açıklığa kavuşturulması, hem de aynı edebi esere ait üç farklı çeviride sunulan yapı örneklerinin çevirmenlerce nasıl ele alındığının ve zarf-fiil yapılarının çevirilerinde görülen benzerlik ve farklılıkların nedenlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Ardından çevirmenlerce yapılan çeviriler ile öğrenci çevirileri karşılaştırılmıştır. Cümle karşılaştırmalarında öne çıkan unsur, cümlenin verdiği anlamdan ziyade zarf-fiil yapılarının var olan gramer kuralları çerçevesinde herhangi bir değişime uğramadan mı aktarıldıkları yoksa başka yapılar kullanılarak mı sunuldukları çerçevesinde incelenmiştir. Böylelikle, Rusçadaki zarf-fiil yapıları üzerinden dil sistemini iyi bilmek ile dili iyi

okumak arasındaki temel farkların çeviri faaliyeti ışığında gün yüzüne nasıl çıktığının açığa çıkartılması da hedeflenmiştir.

Rusçadaki zarf-fiil yapıları² hem fiilin hem de zarfın özelliklerini içerisinde barındıran, şahıs ve fiil kategorileri olmayan ancak görünüş ve çatı kategorileri ile ifade edilen, zaman anlamı morfolojik olarak belirtilmeyen buna karşılık fiilin bitmişlik veya bitmemişlik durumuna göre zamansal anlamlar ifade eden, belirleyici fiilimsi yapılar olarak dilde yer almaktadırlar. Rusça ve Türkçedeki zarf-fiil üzerine yapılan tanımlamalara bakıldığında bu yapıların hem zarfların hem de fiillerin temel anlamsal özelliklerini aktarmak yönünden birbirleri ile benzerlik gösterdikleri görülebilmektedir (Banguoğlu, 1995: 427; Ergin, 1993: 319; Korkmaz, 2009: 983; Belusov vd., 1989: 307; Novikov vd., 2003: 565). Buna karşılık, Rusçada zarf-fiil yapıların sahip oldukları sözcük anlamına ve bağlamın geneline bağlı olarak ana eylem ve ona eşlik eden yan eylem arasındaki zaman ilişkisi, koşul, sebep, sonuç, eş zamanlılık, ardi sıralı eylem gibi ek anlamlara bürünerek temelde öğretilen yapısal kalıbın anlamını genişletmektedir.

Türkçedeki zarf-fiiller yapısal ve anlamsal olarak 1) -ip **bağlama** ulacı; 2) -arak/-erek (-araktan/-erekten), -a...-a, -e...-e (-e...-a), -madan/-meden, -ken, -dığı (-diği,-düğü halde) **durum** ulaçları; 3) -dığında (-dığı zaman), -dığı sırada, -dıktan (-dikten, -duktan -dükten) sonra, -dikça (-dikçe, -dukça, -dükçe), -alı (-eli), -ınca (-ince, -unca, -ünce), -ıncaya kadar, -ır maz (-ır mez) **zaman** ulaçları; 4) -dığından (-diğinden, -dugundan, -düğünden), -maktan (-mekten) **sebep** ulaçları ve 5) **kıyaslama** ulaçları olmak üzere her biri kendine has bir anlam taşıyan eklere sahip yapılardır (Hengirmen, 2015: 256-261). Rusçada ise, 1) bitmemişlik görünüşlü fiil grubu ile oluşturulan ve belirli eke sahip olan zarf-fiiller (-a ya da -я zarf-fiil eki) ve 2) bitmişlik görünüşlü fiil grubu ile oluşturulan ve belirli eke sahip olan zarf-fiiller (-в // -вuu // -вuuсь // -uu [kimi durumlarda da -a ya da -я ekleri de görülebilir]) olmak üzere yapısal olarak ikiye ayrılırken, anlamsal olarak fiilin ait olduğu görünüş türüne ve bağlama bağlı olarak gelişmektedir. Rusçada bitmemişlik ve bitmişlik görünüşlü fiillerin yapısal değişimleri sonucu ortaya çıkan zarf-fiillerin zaman, durum, sebep gibi anlamları ancak cümle içerisindeki kullanımından anlaşılabilir. Rusçada zarf-fiillerin sahip oldukları anlamlar ise 1) *zaman ulaçları*, 2) *sebep ulaçları* 3) *şart/koşul ulaçları* 4) engel, zorluk vs. teşkil eden bir duruma rağmen bir şeyi kabul etme, göze alma, taviz verme, imtiyaz tanıma, engeli aşma, yenme gibi geniş anlamlar içerebilen *-e rağmen ulacı* olmak üzere dört temel anlam çatısı altında toplanmaktadır (Dalkılıç, 2018: 1186).

İki dil arasındaki yapısal ve anlamsal ayrımlar elbette ki diller arasındaki farklılıktan kaynaklı olarak çeviriye yansyacaktır. Bununla birlikte çeviriye etkileyen diğer bir faktör ise kelime ve cümle gibi ifade unsurlarının kullanım yerlerine göre kendisinden önce ve sonra gelen unsurlarla kazandığı bir anlam bütünü olarak karşımıza çıkan bağlam ile bu bağlamın öncesi veya sonrasında ifade edilen durumdur. Dil biriminin kullanıldığı bu dilsel ortam “cümle bazında ele alındığında dar, metin olarak düşünüldüğünde ise geniş bağlam” olarak ele alınmakta (Barhudarov, 1975: 169) ve ifadenin doğru anlaşılması veya belirgin kılınmasında önemli rol oynamaktadır. Bilhassa Türkçeden farklı olarak kısıtlı sayıda zarf-fiil yapısına sahip olan Rusçadaki eklerin anlamlarının anlaşılması için gereklidir.

Aşağıdaki çeviri analizlerinde eklerin morfolojik yapısı ve bağlam çerçevesinde ortaya koydukları anlamlar ön planda tutulacaktır.

² Daha ayrıntılı bilgi için bkz. L.Ç. Dalkılıç, Rusça ve Türkçedeki Zarf-Fiil yapılarındaki Anlamsal Özellikler ve Zaman Kavramı. DTCF Dergisi 58, 2 (2018): 1184-1210.

Cümle analizleri

1. **Приехав** в Петербург, Вронский с Анной остановились в одной из лучших гостиниц. (Tolstoy, 1969: 101).

a) "Vronski, Anna ile Petersburg'a **gelince** en iyi otellerden birinde indiler." (Ediz, 1996: 147).

b) "Anna'yla Vronskiy Petersburg'a **geldikten sonra** en iyi otellerden birine yerleşmişlerdi." (Hacıhasanoğlu, 2011: 687).

c) "Vronski ile Anna, **Petersburg'da (...)**³ en iyi otellerden birine inmişlerdi." (Altay, 2019: 1422).

Cümlelerin orijinalinde kullanılan yapıya baktığımızda tamamlanmış fiil yapısının geçmiş zaman durumunu barındırdığını görebiliriz. Üç çevirmen tarafından verilen çevirileri incelediğimizde ise biri cümlede – *ince* ekinin, ikinci cümlede – *den sonra* ekinin, üçüncü çeviride ise söz konusu yapının yerine yer durumunun kullanıldığı görülmektedir. Bilhassa birinci (a) ve ikinci (b) çevirilerde kullanılan ekler baktığımızda sanki anlam açısından herhangi bir fark yokmuş gibi gözükse de hareket durumunun ortaya çıktığı ana vurgu yapan *-ince* eki daha çok eş zamanlılık ortaya koyarken yani "gelince otele yerleştiler – gelir gelmez yerleştiler – birbirini takip eden eylemler" şeklinde bir anlam ortaya koyarken, *-den sonra* eki ise daha çok ardışıklık yani "önce şehre geldiler sonra otele yerleştiler" anlamlarını barındırmaktadır. İfadenin orijinaline baktığımızda geçmişte başlayıp sonra ermiş ve birincil eylemin tamamlanmasının ardından ikinci bir başka yeni bir eyleme geçilmiş olması daha ön plandadır, diğer bir deyişle bir eylemin bitip öteki eylemin başladığı daha çok vurgulamaktadır. Söz konusu durumu Türkçe açısından ifade eden en yakın yapı ise bizce – *den sonra* yapısıdır.

Öğrencilerin çevirilerine baktığımızda ise yine – *den sonra* ekinin tercih edildiğini görmekteyiz, bir diğer örnekte ise *-ince* ekine anlamca yakın olan ancak daha çok sıralama işlevine sahip *-erek* ekinin kullanıldığı da gözlenmektedir:

- Vronski Peterburg'a **geldikten sonra** Anna ile şehrin en iyi otellerinden birine yerleşti
- Vronskiy ve Anna Petersburg'a **gelerek** en iyi otellerden birinde kaldılar

2. Брат же в другой день, **приехав** утром к Вронскому, сам спросил его о ней, и Алексей Вронский прямо сказал ему, что он смотрит на свою связь с Карениной как на брак. (Tolstoy, 1969: 101).

a) "Bununla birlikte ertesi sabah Vronski'yi görmeye **gelen** ağabeyi ona Anna'yı sordu, Aleksey de ağabeyine açıkça Karenina ile olan ilişkisine bir evlilik gözüyle baktığını (...) söyledi." (Ediz, 1996: 148).

b) "Ertesi sabah Vronskiy'e **gelen** ağabeyi ise Anna'yı sordu ve Aleksey Vronskiy, Karenina'yla ilişkisine evlilik gözüyle baktığını (...) açık açık ağabeyine söyledi." (Hacıhasanoğlu, 2011: 688).

³ İncelenen zarf-fiil yapısının çevirmen tarafından "gelmek" fiili içerisinde kullanılmadığını göstermek için tarafımızca eklenmiştir.

c) “Devrиси sabah ağabeyi **geldi** Vronski’ye. Anna’yı kendi sordu onu. Aleksey Vronski de ağabeyine açık açık, Karenina ile arasındaki bağa nikah gözüyle baktığımı (...) söyledi.” (Altay, 2019: 1422).

Bu cümlede birinci cümledeki gibi aynı zarf-fiil yapısı kullanılmaktadır. Ancak çeviride kullanılan yapılar baktığımızda ilk iki çeviride fiilin niteleyici, açıklayıcı bir özelliğe olduğu ve Rusçadaki yan tümleç bağlacı *который* ya da geçmiş zamanda öncekilik bildiren sıfat-fiil eki ile aktarılabilecek eklerin seçildiği görülmektedir. Son çeviride ise eylem geçmiş zamanda çekimli fiil yapısı ile aktarılmıştır. Her üç çeviride de orijinal cümlede yer alan zarf-fiil yapısının herhangi bir şekilde Türkçeye aktarımında zarf-fiil eki kullanılmadan verilmesi ilgi çekicidir. Bunun altında yatan sebeplere baktığımızda ise çevirmenlerin yapılan eylemden çok eylemi yerine getirmen kişiye odaklanmaları, zarf-fiil yapısı ile oluşturulan cümlelerin bağlacı ile devam ederek uzaması ve ifadesel açıdan daha sade olacağı düşüncesiyle durumu daha estetik bir biçimde aktarma isteği ile başka bir yapının tercih edilmesi şeklinde düşünülebilir. Çevirmenler eyleme odaklanmak yerine eylemi yerine getiren kişiye odaklanmayı tercih etmişlerdir. Esas itibarıyla zarf-fiil yapısına ait eklerin bu cümlede kullanılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır: *Abisi ise ertesi gün Vronski’ye giderek / Vronski’nin yanına gider gitmez/ gidince/ (gelerek, gelir gelmez, gelince) ona Anna’yı sorudu, ...*

Öğrenci çevirilerine baktığımızda ise yine ikili bir durum söz konusudur, bir grup tıpkı diğer çevirmenlerin yaptığı gibi eyleme odaklanmaktan ziyade eylemi yerine getireni belirtip ön plana çıkartmayı yeğlerken, diğerleri ise morfolojik yapıya sadık kalarak aktarma işlemini gerçekleştirmişlerdir:

- *Gelişlerinin bir gün sonra Vronski’nin yanına gelen erkek kardeşi Anna ile ilgili sorular sordu. Aleksey Vronski, Karenina ile olan ilişkisini evlilik olarak gördüğünü (...) bu durumu bu şekilde annesine ve karısına iletmesini söyledi.*
- *Ağabeyi ise ertesi sabah Vronski’ye gelip bizzat Kendisi Anna’yı sordu, Aleksey Vronski de doğrudan Anna Karenina ile ilişkisini evlilik gibi gördüğünü söyledi.*

2. На другой же день по своём приезде Вронский поехал к ней, и **застав** одну, прямо высказал своё желание. (Tolstoy, 1969: 103).

a) “Petersburg’a gelişlerinin ikinci günü Vronski, Varya’ya uğradı ev onu **yalnız bulunca** yüreğini açıp istediğini söyledi.” (Ediz, 1996: 150).

b) “Vronskiy, geldiğinin ertesi günü Varya’ya gitti ve onu **yalnız yakalayp** isteğini açıkça söyledi.” (Hacıhasanoğlu, 2011: 690).

c) “Vronski, Petersburg’a geldiklerinin ertesi günü Varya’ya gitti. Onu **yalnız görüp** isteğini açık açık söyledi.” (Altay, 2019: 1427).

Bu cümlede kullanılan zarf-fiil yapısı bitmişlik görünüşlü fiilin geçmiş zamandaki çekimli halidir. Yapısal olarak çeviride Türkçedeki *-ınca* ve *-ip* eklerinin tercih edildiği görülmektedir. Buradaki eklerden *-ip* eylemlerin art arda meydana geldiğini vurgularken eyleme eş zamanlılık anlamı katmaktadır, *-ınca* eki ise iki eylemi birbirine bağlayarak daha çok “ve” bağlacının sahip olduğu anlamı aktarmaktadır.

Çevirilerdeki anlamsal çeşitliliğine bakınca bunun daha çok fiilin sözlük anlamından kaynaklandığını söylemek mümkündür. *Застать* fiili, *kişiyi herhangi bir durum, hal ya da yerde bulmak, görmek, yakalamak* anlamlarına sahiptir, tam anlamı aktarabilmek için farklı yardımcı ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle de öğrenci çevirilerine baktığımızda kimi öğrenci çevirilerinde yapıya sadık kalınmak istendiği, kimi çevirilerde ise söylem açısından daha edebi bir ifadeye sokulmak istendiği (kimi zamanda kolaylık açısından) bu nedenle de fiilin geçmiş zamandaki çekiminin tercih edilerek iki eylemin bağlaç ile birbirine bağlandığı gözlemlenmiştir:

- *Hemen ertesi günü Vronski ona gitti, onu **yalnız yakalayarak**, isteğini doğrudan ona söyledi.*
- *Vronski bir gün sonra Varya'ya gitti. O **yalnızdı** ve arzusunu doğrudan söyledi.*

Bizce yukarıda verilen çeviriler içerisinde yapısal anlamı da korumak açısından "yalnız yakalayarak" ifadesi daha uygun düşmektedir.

Vronskiy gelişinden hemen sonra ertesi gün Varya'nın yanına gitti, onu yalnızken yakalayarak doğrudan isteğini dile getirdi⁴.

4. Я не вхожу и не могу входить в подробности – говорила она (*Варя, жена брата*)⁵, робко **выглядывая** на его мрачное лицо. – Но надо называть вещи по имени. (Tolstoy, 1969: 103).

a) "Vronski'nin asık yüzüne ürkek ürkek **bakararak** devam etti: ... Şimdi ayrıntılara girecek değilim, girmem de zaten ama gerçekleri de olduğu gibi görmek gerek." (Ediz, 1996: 150-151).

b) "Ayrıntılara girmiyorum, giremem de zaten, -dedi Varya, Vronskiy'in asılan yüzüne ürkek ürkek **bakararak**. -Ama her şeyin adını koymak gerek." (Hacıhasanoğlu, 2011: 690).

c) "(Vronski'nin bulutlanan yüzüne ürkek ürkek **baktı**) Ayrıntılara girmiyorum. Girmem de. Ama adını koymak zorundayız her şeyin." (Altay, 2019: 1427).

Bu cümlede zarf-fiil yapısında sahip ifadenin bitmemişlik türü bir fiil ile yapıldığını görmekteyiz. Cümlenin orijinalinde, gerçekleştiği anda süreci içerisinde devam eden ve diğer fiil ile eş zamanlı olarak gerçekleşen bir eylem söz konusudur. Konuşan (Varya) sözlerini dile getirirken bunu ürkek bakışlar içerisinde yapmaktadır. Bu anlam çeviride kullanılan ve kesin bir eş zamanlılık bildiren *-arak* zarf-fiil eki ile desteklenmektedir.

Öğrenci çevirilerine baktığımızda ise, ağırlık olarak yine *-erek/-arak* zarf-fiil yapısı ile, edebi ifadeciliği güçlü kılmak adına *-den sonra* zarf yapısının kullanıldığı görülebilir, ancak söz konusu zarf-fiil eki elbette anlam açısından eş anlamlılıktan ayrılmakla kalmayıp eylemlerin meydana geliş şeklini de değiştirmektedir:

- *Ayrıntılar üzerinde durmuyorum duramam da dedi, asık suratına çekingence **bakararak** ama gerçekleri görmek gerekir.*

⁴ Cümle örnek çeviri olarak verilmiştir.

⁵ Açıklama tarafımıza aittir.

- *Ayrıntılarına girmem, giremem, dedi. Varya ürkekçe Vronski'nin somurtkan yüzüne **baktıktan sonra** sürdürdü konuşmasını: - Ama olanların da adını koymak gerekir.*

5. Увидать сына на гулянье, **узнав** куда и когда он выходит, ей было мало (Tolstoy, 1969: 105).

a) “Oğlunun ne zaman ve nerede gezintiye çıktığını **öğrenerek** onu şöyle bir görmek Anna'ya yetmiyordu.” (Ediz, 1996: 153).

b) “Ne zaman evden çıktığını ve nereye gittiğini **öğrenip**, oğlunu gezinti sırasında görmek ona yetmeyecekti.” (Hacıhasanoğlu, 2011: 692).

c) “Oğlunun nerede, ne zaman gezintiye çıktığını **öğrenip** onu uzaktan görmek yetmezdi ona.” (Altay, 2019: 1432).

Sıradaki cümlede zarf-fiil eki olarak *-erek* ve *-ip* ekleri ağırlıklı olarak tercih edilmiştir. Bağlama bakarak buradaki anlamın daha çok “ve” bağlacının sahip olduğu iki ayrı eylemin birleştirilmesi işlevi ile eş değerde olduğu görülebilir.

Öğrenciler tarafından yapılan çevirilerde ise cümle öğrenciler için genel itibarıyla bir bütün olarak anlaşılması zor bir cümle olmuştur, yapısal olarak zarf-fiil eki korunmakla birlikte anlamsal bütünlük bazında aktarılan durumdan sapmalar yaşanmıştır:

- *Onun nereye ve ne zaman çıktığını **öğrenip** dışarıda oğluyla görüşme olasılığı da çok azdı.*
- *Nereye ve ne zaman çıktığını **öğrenerek** onu dışarıda da görebilirdi, ama bu ona çok az geliyordu.*

Bizce yukarıda verilen çeviriler içerisinde denklik açısından en uygun olan bir ila üçüncü cümlelerdir. Yalnızca üçüncü cümlede “*yetmezdi*” ifadesine Rusçada karşılık gelen söylem «*было бы мало*» ifadesini karşılamalıydı. Bu hali ile (“*yetmezdi*”) sanki yazar kahramanına ilişkin geçmişe yönelik bir tahmin ortaya koymaktadır. İkinci cümlede ise geleceğe yönelik kesinlik anlamlı bir ifade söz konusu olduğundan orijinal yapılardan ve aktarılan anlamlardan uzaklaşmıştır. Buna karşılık, söylemde güzel bir ifadeyi ve daha anlaşılır bir durum aktarımını yakalamak adına «*было мало*» kısmının Türkçeye süreç anlamını içeren bir fiil eki ile kullanılarak aktarılması daha uygun olabilir. Örneğin, cümlelerin:

“Oğlunun nerede, ne zaman gezintiye çıktığını **öğrenip** onu şöyle bir görmek - yetmiyordu ona - ya da -ona (Anna'ya) yeterli gelmiyordu-” şeklinde verilmesi önerilebilir.

6. **Узнав** о близких отношениях Алексея Александровича к графине Лидии Ивановне, Анна на третий день решила написать ей стоившее ей большого труда письмо. (Tolstoy, 1969: 105).

a) “Aleksey Aleksandroviç'in Kontes Lidya İvanovna'yla yakın dostluğunu **öğrenen** Anna, üçüncü gün Kontes Lidya İvanovna'ya kendisine öylesine büyük acılara malolan mektubu yazmaya karar verdi.” (Ediz, 1996: 153).

b) “Aleksey Aleksandroviç'in Lidiya İvanovna'yla yakın ilişkisini **öğrenen** Anna, üçüncü gün kendisine büyük bir emeğe mal olan ve içinde oğlunu görme izninin kocasının yüce gönline bağlı olacağını bile bile belirttiği mektubu yazmaya karar verdi.” (Hacıhasanoğlu, 2011: 692).

c) "Anna, Aleksey Aleksandroviç ile Kontes Lidiya İvanovna arasındaki ilişkiyi **öğrenince** üçüncü gün Lidiya İvanovna'ya yazmaya karar vermişti" (Altay, 2019: 1433).

Bu cümlede bir önceki cümlede olduğu gibi aynı fiil türü kullanılmış, ancak zarf-fiil yapısının çevirilerde farklı şekillerde aktarıldığı görülmüştür. Birinci (a) ve ikinci (b) cümlelerde zarf-fiil yapısı yerine, tıpkı iki numaralı örnek incelemesinde olduğu gibi, *Anna*'yı niteleyen açıklayıcı bağlaç yapısının (*Анна...которая узнала*) ya da sıfat-fiil yapısının (*Анна, узнавшая*) kullanımı tercih edilmiştir. Üçüncü cümlede ise zarf-fiil yapısının korunduğunu görebiliriz.

Öğrenci çevirilerine baktığımızda ise ek seçiminde farklı ancak yaklaşımda benzer yöntemler seçildiği görülmektedir. Bir grup eylemi yapanı nitelemeyi seçerken, diğer bir grup da farklı bir zarf-fiil eki ile ki bu durumda "asıl fiilden önceki zamanı ifade eden, önceliklik zaman ilişkisi bildiren" -diğinde ekini seçilerek (Leontiç, 2017 :80) morfolojik yapıya sahip kalmayı tercih etmiştir.

- *Aleksey Aleksandroviç'in Kontes Lidiya İvanovna ile olan yakın ilişkisini **öğrendiğinde**, gelişinin üçüncü gününde kendisine güç gelse de (...) bir mektup yazmaya karar verdi.*
- *Aleksey Aleksandroviç'in kontes Lidya İvanovna ile yakın ilişkilerini **öğrenen** Anna, üçüncü günde kontese, kendisi için çok zor olan bir mektup yazmaya karar verdi.*

7. Она никогда не чувствовала себя столь униженною, как в ту минуту, когда **призвав** комиссионера, услышала от него подробный рассказ о том, как он дождался и как потом ему сказали: ответа никакого не будет. (Tolstoy, 1969: 105).

a) "Anna otel uşağını **çağırıp** da ondan nasıl beklediğinin, sonra da ona nasıl "hiçbir cevap verilmeyecektir" denildiğinin ayrıntılı hikayesini dinlediği zamanki adar hiçbir zaman kendisini böyle alçalmış hissetmemişti." (Ediz, 1996: 153).

b) "Anna, gönderdiği otel görevlisini **çağırıp**, ondan nasıl bekletildiğini, sonra da "Hiçbir yanıt verilmeyecek" dendiğini ayrıntısıyla duyduğu andaki aşağılanmayı daha önce hiçbir zaman hissetmemişti." (Hacıhasanoğlu, 2011: 692)

c) "Anna uşağı odasına **çağırıp** ondan her şeyi ayrıntılarıyla öğrendiği dakikadaki kadar küçülmüş hissetmemişti kendini ömründe. Uzak uzun süre beklemişti. Sonra yanıt verilmeyeceğini söylemişlerdi ona." (Altay, 2019: 1433-1434).

Bu cümlede geçmiş zamana ait bitmişlik türünü yansıtan bir fiil yapısı bulunmaktadır. Her üç çeviride de yapıya sadık kalınmıştır. Bağlama bakarak buradaki anlamın yine daha çok "ve" bağlacının sahip olduğu iki ayrı eylemin birleştirilmesi işlevi ile eş değerde olduğu görülebilir.

Öğrenci çevirilerinde ise ağırlıklı olarak, cümlelerin uzun olması öğrencileri zorladığından, basit cümle yapıları daha çok tercih edilmiştir. Bu da elbette zarf-fiil yapısının kaybolmasına yol açmıştır. Bununla birlikte kimi çevirilerde zarf-fiil yapıları da korunmuştur bu da bize bu cümlede iki yaklaşımın ağır bastığını göstermektedir. Bir grup anlamlı aktarmaya ve çeviriye odaklanırken, bir diğer grup da çeviride yapıya sadık kalmayı tercih etmiştir:

- *Mektubu götüren aracidan "cevap verilmeyeceği" şeklinde acımasız ve beklenmedik bir yanıt aldı. Anna aracıyı **çağırıp**, aracı bekletildiğini ve kendisine mektuba "herhangi bir şekilde*

cevap verilmeyecek” dendiğini detaylı bir şekilde anlattı. Anna bu hikayeyi duyduğu zaman hayatında hiç bu kadar aşağılanıp hakarete uğramadığı hissetti (...)

- *Mektubu taşıyan aracı kendisine cevap verilmeyeceğini söyleyerek ona en sert ve beklenmedik yanıtı getirmiş oldu. Aracıyı **çağırıp** ondan olayın ayrıntısını dinlediğinde kendisinin hiç olmadığı kadar yıkılmış hissetti.*

8. Просидев дома целый день, она придумывала средств для свиданья с сыном и остановилась на решении написать мужу. (Tolstoy, 1969: 105).

a) *“Anna bütün gününü otelde, oğlunu görmek için bir çare düşünmekle geçirdi ve sonunda kocasına yazmaya karar verdi.” (Ediz, 1996: 154).*

b) *Bütün gün otelde **oturup**, oğluyla buluşma yolları aradı ve kocasına mektup yazmaya karar verdi. (Hacıhasanoğlu, 2011: 693).*

c) *Bütün günü odasında, oğluyla görüşme yollarını geçirdikten sonra kocasına yazmaya karar vermişti. (Altay, 2019: 1434).*

Bu cümlede kullanılan fiil geçmiş zamanın bitmişlik görünüşüne ait olup sahip olduğu ön ek ile oturma eyleminin tamamlanmışlık durumuna vurgu yaparak belirli bir zaman çerçevesi içerisinde tamamlanıp sonra erdiği - ki bu zaman çerçevesi bütün bir gün ifadesini kapsamaktadır - gibi anlamsal bir özellik kazanmaktadır. Ancak çevirilerde bu anlamsal özelliğin kaybolduğunu görmekteyiz. “Tüm gün oturmak” eyleminin yerine daha farklı ifadeler kullanılarak zarf-fiil yapısının ve esasında cümlede anlatılmak istenen durumun aktarıldığını görebiliriz. Çevirilerde “tüm gün oturmak” eyleminin zarf-fiil yapısı ile kullanımı tercih edilmemiş bunun yerine 1) “*gününü otelde düşünmekle geçirdi*”; 2) “*oturup buluşma yolları aradı*”; 3) “*oğluyla görüşme yollarını geçirdikten sonra*” ifadeleri tercih edilmiştir. Bu farklılığın sebebi esasında Rusça cümlelerin gramer açısından yanlış olmasından kaynaklanmaktadır. Bir kısmında bitmişlik fiili, diğer kısmında ise bitmemişlik durumuna ait fiil kullanılmıştır. Bu da cümleyi Rusça açısından mantık çerçevesinde anlamsız kılmaktadır. Birinci kısımda bitmiş bir durum varken, ikinci kısımda süreç hakimdir ve tamamlanmamış bir eylem vardır, bu nedenle de yazarın esasında eylemi tam olarak ne şekilde ifade etmek istediği anlaşılabilir. Cümleyi olduğu gibi çevirdiğimizde ve aktarmak istediği anlamları yorumlarla açtığımızda esasında verilmek istenen anlam iki şekilde karşımıza çıkabilir, bu durumda da iki farklı eylem söz konusu olabilir: birincisi - “*Bütün bir gün otelde (evde) **oturduktan (vakit geçirdikten) sonra**, Anna oğluyla görüşmenin yollarını üzerine **kafa yordu (süreç – düşünme, çare arama süreci)** ve (sonuç olarak bu konuda) eşine yazmaya karar verdi*”; ikincisi - “*Bütün bir gün otelde oturup (vakit geçirip/otururken/vakit geçirirken) oğluyla görüşmenin yollarını aradı (sonuç – ardı sıralı ve kısmi olarak eş zamanlı gerçekleşmesi gereken eylemler)*. Ancak ifade ettiğimiz üzere, cümlelerin orijinalinde gramer hatası yapıldığından ötürü anlamsal farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Gramer hatası ilk cümlede bitmişlik görünüşlü fiilin (*прочуде*) eylemin tamamlandığı anlamını aktardıktan sonra, süreç anlamını barındıran bir diğer eylemle (*придумывала*) sanki aynı anda gerçekleşiyormuş şeklinde kullanılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak zarf-fiil yapısındaki eylem bitmişlik, sona erme anlamlarını aktardığından, ikinci eylemin ifade edilmesi mümkün değildir. Bu da söz konusu cümlelerin çevirisinde farklı aktarımların nedenini açıklamaktadır. Olması gereken gramer yapısı – *otururken, düşünüyordu* – anlamını verecek olan bitmemişlik görünüşlü *судя* fiil yapısının kullanılması ile mümkündür. Usta yazarlar tarafından zarf-fiil kullanımlarında yapılan gramer hataları Rusçada

bilhassa XIX. yy. ait yazarların eserlerinde⁶ sık görülebilen bir durumdur, bu da aslında söz konusu yapıların anadil konuşucuları için bile kullanımda zor yapılar olduğunu göstermektedir.

Öğrenciler ise, anlatılmak istenen tam olarak anlaşılmadığından da çeviride daha çok söylenmek istenen anlama yoğunlaşmışlardır:

- *Gün boyu evde **otururken** oğluyla buluşmanın yollarını düşünüyordu...*
- *Tüm günü evde **geçirerek** oğluyla görüşmek için bir yol bulmaya çalıştı; sonunda kocasına mektup yazmaya karar verdi.*

9. - Серёжа! – повторила она над самым ухом ребнка. (...) – Серёжка! Малчик мой милый! - проговорила она, **задыхаясь** и **обнимая** руками его пухлое тело. (Tolstoy, 1969: 108).

a) *Çocuğun kulağının dibinde tekrar fısıldadı: - Seryoja! (...) Anna kollarını Seryoja'nın tombul, küçük gövdesine **dolayarak**, **tıkanır gibi** – Seryoja, benim sevgili yavrum! dedi.” (Ediz, 1996: 157).*

b) *“Çocuğun tam kulağının dibinde: - Seryoja diye yineledi Anna. (...) Anna **zor soluk alarak** ve kollarını oğlunun yumuşacık vücuduna **sararak**: - Seryoja! Sevgili oğlum! – dedi.” (Hacıhasanoğlu, 2011: 696).*

c) *“Çocuğun tam kulağının dibinde bir kez daha -Seryoja ! diye fısıldadı. (...) Anna oğlunun yumuşacık bedenini kolları arasında **sıkarak tıkanacak gibi**: – Seryoja! diye mırıldandı. Yavrum benim!” (Altay, 2019: 1439).*

Bu cümlede bitmemişlik görünüşlü fiil türüne ait zarf-fiil yapıları bulunmaktadır. Buradan hareketle eylemler eş zamanlı olmak üzere aynı anda gerçekleşmektedirler, yani ifadeye daha çok eylemin nasıl yapıldığı, diğer bir deyişle eylemin şeklini ortaya koyan, “*zar zor soluk alma*” ve “*sarıma*” eylemleri eş zamanlı olarak meydana gelerek birbirini tamamlamaktadır. Çevirilere baktığımızda bu ifadeye en yakın durumu ortaya koymakla birlikte zarf-fiil yapılarını koruyan ikinci (b) çeviri olduğu görülmektedir. Diğer ifadelerde “*zar zor soluk alma*” fiili benzerlik anlamını ortaya koyan “gibi” edatıyla aktarılmıştır.

Öğrenci çevirilerine baktığımızda ise, yine yukarıdaki iki aynı anlamsal yolun kullanıldığını görmekteyiz:

- *Çocuğun başının üzerinden tekrar seslendi: - Seryoja! **Nefesi kesilir gibi oldu** ve oğlunun yumuşak bedenine **sarılarak**: - Seryoja tatlı çocuğum, dedi.*
- *Seryoja! – diye seslendi tekrar etti çocuğun kulağına doğru. – Seryoja! – canım oğlum benim – dedi, **nefesi kesilerek** ve ellerini yumuşak bedenine **sararak**.*

10. - Мама проговорил он, **двигаясь** под её руками, чтобы разными местами тела касаться её рук. (Tolstoy, 1969: 108).

⁶ Örnekler için bkz. Печорин, *закутанный* в шинель и **надвинув** на глаза шляпу, старался подобраться у дверям (M. Lermantov. Zamanımızın Bir Kahramanı); Кавалергарды *скакали*, но ещё **удерживая** лошадей (L. Tolstoy. Savaş ve Barış) vb.

a) “Seryoja annesinin kolları arasında, o kollara bedeninin çeşitli yerleriyle dokunabilmek için **kwırılıp bükülerek**: - Anneciğim! dedi.” (Ediz, 1996: 157).

b) “Çocuk, vücudunun çeşitli yerlerini annesinin kollarına sürebilmek için kollarının arasında **kwırılıp bükülerek**: - Anneciğim! – dedi.” (Hacıhasanoğlu, 2011: 696).

c) “Seryoja bedeninin her yeri annesinin kollarına değsin diye, **kırdanıp dururken**: - Anneciğim! dedi.” (Altay, 2019: 1439-1440).

Bu cümlede zarf-fiil yapısı kullanılarak ifade edilmek istenen durum, sadece fiilin sözlük anlamına özgü olan “hareket etmek” anlamı ile aktarılamayacağından, çevirmenler tarafından çeşitli ifadeler yardımıyla aktarılması gerekli görülmüştür. Üç çeviride de yapısal özelliğe sadık kalınmış Rusça eylemde bulunan süreklilik anlamı korunmuştur.

Öğrenciler tarafından yapılan çevirilerde ise daha çok tasvir yöntemi seçilmiştir:

- Çocuk annesinin dokunuşlarını hissetmek için ona **sokulup**: - Anne! dedi.
- Anne dedi o, ellerinin arasında **hareket ederek**, vücudunun her yanını annesinin ellerine değdirmeye çalışıyordu.

11.- О чём же ты плачешь, мама? - сказал он, совершенно **проснувшись**. - Мама о чём ты плачешь? - прокричал он плаксивым голосом. (Tolstoy, 1969: 108).

a) “Seryoja, **uykusu büsbütün açılmış olarak**: - Niye ağlıyorsun anneciğim? diye sordu. Ve ağlamaklı bir sesle tekrarladı: - Anneciğim, neden ağlıyorsun?” (Ediz, 1996: 158).

b) “Seryoja **uykusu tamamen açıldıktan sonra**: - Niçin ağlıyorsun anneciğim-? dedi. – Anneciğim niçin ağlıyorsun? – diye bağırdı ağlamaklı bir sesle.” (Hacıhasanoğlu, 2011: 696)

c) “Seryoja **iyice uyandıktan sonra**: - Niçin ağlıyorsun anneciğim? dedi. Sesini yükseltip ağlamaklı: - Anne, niçin ağlıyorsun? diye yinedi” (Altay, 2019: 1441).

Bu cümlede kullanılan zarf-fiil yapısı bitmişlik görünümlü fiilin geçmiş zaman çekimine aittir. Son iki çeviride (b-c) eylemde tamamlanmışlık vurgusu ile birlikte bir eylemden başka bir eyleme geçiş durumu söz konusu iken, ilk çeviride (a) zarf-fiil yapısı eylem tarzı şeklinde, daha çok eylemin nasıl yapıldığını vurgular biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Öğrencilerin çevirilerine baktığımızda ise yukarıdaki çevirilere benzer bir şekilde daha çok açıklayıcı ve bir eylemden diğerine geçiş yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir:

- Artık **uyanmış olan** çocuk: - Anne neden ağlıyorsun? dedi ve ağlamaklı bir sesle haykırdı. - Anne neden ağlıyorsun?
- İyice **uyandıktan sonra** Sergey – Niye ağlıyorsun anne? diye sordu. – Anne niçin ağlıyorsun, diye yinedi, sesini yükselterek.

12. - Я не буду плакать... я плачу от радости. Я так давно не видела тебя. Я не буду, не буду. Сказала она, **глотая слёзы и отворачиваясь**. (Tolstoy, 1969: 108).

a) "Ama gözyaşlarını **tutup başını** öbür yana **çevirerek** -Ben mi? Artık ağlamayacağım...Sevincimden ağlıyorum! Seni görmeyeli o kadar çok oldu ki." (Ediz, 1996: 158).

b) "Ben mi? Hayır ağlamayacağım... Sevinçten ağlıyorum. Seni uzun zamandır görmedim. Ağlamayacağım, ağlamayacağım, - dedi gözyaşlarını **tutmaya çalışıp**, başını **çevirerek** " (Hacıhasanoğlu, 2011: 697).

c) "- Ağlamayacağım... Sevinçten ağlıyorum. Çoktandır görmemiştin seni. Ağlamayacağım, ağlamayacağım. Hıçkırıklarını **bastırmaya çalışıyordu** Anna. Başını öteki yana **çevirdi** gene." (Altay, 2019: 1441).

Bu cümlede tıpkı 9. örnekte olduğu gibi bitmemişlik görünüşlü fiil türüne ait zarf-fiil yapıları bulunmaktadır. Eylemler eş zamanlı olmak üzere aynı anda gerçekleşmektedirler, diğer bir deyişle kullanılan her iki zarf-fiil eklerinde kesin bir eş zamanlılık ve sıralama ilişkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte eylemin meydana geliş tarzını belirgin bir şekilde ortaya koyan zarf-fiil yapısındaki eylemler - "göz yaşlarını tutmak" ve "arkasını dönmek, başını çevirmek" - aynı anda meydana gelerek birbirini tamamlamaktadır. Çevirilere baktığımızda bu ifadeye en yakın durumu ortaya koymakla birlikte zarf-fiil yapılarını koruyan birinci (a) ve ikinci (b) çevirilerdir. Son çeviride ise zarf-fiil yapısı yerine fiil çekimleri tercih edilmiştir.

Öğrenci çevirilerinde ise bir zarf-fiil yapısı ve bir de çekimli fiil yapısı tercih edilmiştir, bunun en büyük nedenin öğrencilerin cümlelerin sözdizimi yapısını bozmadan cümleyi devrik olarak oluşturmak yerine kurallı bir biçimde kullanmaya alışkın olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

- Ağlamayacağım, mutluluk göz yaşları bunlar, çoktandır görmüyordum seni, ağlamayacağım dedi **hıçkırıklarını bastırmaya çalışarak başını** öte yana **çevirdi**.
- Ağlamayacağım... Uzun zamandır seni göremedim. Sevinçten ağlıyordum, tamam artık ağlamayacağım, dedi ve **başını çevirerek** gözyaşlarını **bastırmaya çalıştı**.

13. - Ну тебе одеваться теперь пора, прибавила она, **помолчав**, и, не **выпуская** его руки, села у его кровати на стул, на котором было приготовлено платье. (Tolstoy, 1969: 108).

a) "- Hadi artık vakti geldi, giyin sen diye ekledi ve Seryoja'nın elini **birakmadan**, karyolanın yanındaki, çocuğun elbiselerinin hazır durduğu sandalyeye oturdu." (Ediz, 1996: 158).

b) "... - Hadi giyinme zamanı geldi artık diye ekledi ve oğlunun **elini bırakmaksızın** karyolanın yanındaki elbiselerin hazır durduğu sandalyeye oturdu" (Hacıhasanoğlu, 2011: 697).

c) "- Hadi giyin artık, geç oldu, dedi. Oğlunun **elini bırakmadan**, karyolasının hemen yanındaki giysilerinin hazır beklediği sandalyeye oturdu." (Altay, 2019: 1441).

Bu cümlede görülen zarf-fiil yapısındaki iki eylem bitmemişlik görünüşlü fiil türüne ait olmakla birlikte, eş zamanlı olarak meydana çıkan durumları yansıtmaktadırlar. Çevirilerde baktığımızda nedense her üç çeviride de "(biraz, az bir süre için) susarak" anlamını veren ifadenin kullanılmadığı görülmektedir. Burada eylemlerin oluş şekli sırasıyla annenin oğluna giyinmesi gerektiğini söylemesi, bunu dedikten hemen sonra bir süreliğine susması ve susarken de aynı zamanda çocuğun elini bırakmadan tüm bu eylemleri yerine getirmesini şeklinde vuku bulmaktadır. Tüm bu sıra dizgesi

içerisinde cümleyi betimleyici yöntemle açtığımızda, söylenmek istenen anlam şu şekildedir: “*Hadi giyinme vakti geldi – diye ekledi Anna, sessizleşti (fiilin verdiği asıl anlam: biraz sustu ya da susup) ve (aynı zamanda) oğlunun ellerini tutup (yani – ellerini bırakmadan) kıyafetinin hazır olduğu yatağının yanındaki sandalyeye oturdu*”. Söz konusu cümle akışını, incelenen gramer yapısını bozmadan Türkçeye aktarmak istediğimizde yani “...susarak ve oğlunun elini bırakmadan...” ifadesi olduğu gibi verildiğinde birinci eylemdeki anlık ifadesi ile ikinci eylemdeki sürerlilik anlamı kaybolmaktadır. Bizce ifadenin bütünü anlatım bakımından etkilediğinden ötürü çevirmenler tarafından “*номолчав*” yapısı göz ardı edilmiştir. Söz konusu *susmak* fiilini korumak istesek bile anlık ve sürerlilik anlamını Türkçeye olması gerektiği şekliyle aktarabilmemiz için zarf-fiil yapısının dışında anlık anlamını verecek bir yardımcı söz ile fiilin geçmiş zamandaki çekiminin kullanılması yapısal doku olmasa bile anlamsal dokunun korunması amacıyla tercih edilebilir gibi görünmektedir:

*Anna “hadi giyinme vaktin geldi – diye ekledi, 1) **biran sessizleşti ve oğlunun ellerini bırakmadan, kıyafetinin hazır olduğu yatağının yanındaki sandalyeye oturdu.***

Bununla birlikte anlık ifadesini veren yardımcı bir sözlükle ve “ve” bağlacının yerinin değiştirilmesi ile zarf-fiil yapısının korunarak da cümlelerin Türkçeye aktarılması mümkündür:

*Anna “hadi giyinme vaktin geldi – diye ekledi, 2) **ve biranda sessizleşerek, oğlunun ellerini bırakmadan, kıyafetinin hazır olduğu yatağının yanındaki sandalyeye oturdu.***

Öğrenciler tarafından yapılan çevirilere baktığımızda ise, üç çevirmenin aksine söz konusu zarf-fiil yapılarının hepsi korunmuş ve cümledeki yüklem durumunu ve zamanını olumsuz şekilde aktaran ve birbirinin yerine kullanılabilen *-madan* ve *-maksızın* zarf-fiil ekleri kullanılmıştır. Bu ekler yüklem durumunu ve zamanını kesinleştirdiği gibi “ve” bağlacının da yerine kullanılabilirler (Leontic, 2017: 78):

- *Anna bir süre sustuktan sonra onun ellerini **bırakmadan** üzerinde oğlunun giyeceği elbiselerin konulduğu yatağın yanındaki sandalyeye oturdu. - Haydi giyinme zamanı dedi.*
- *Hadi giyin artık geç oldu dedi. Sonra **susarak**, oğlunun elini **bırakmaksızın**, karyolanın hemen yanındaki giysilerin hazır beklediği sandalyeye oturdu.*

14.- Мама, дущечка, голубушка! – закричал он, **бросаясь** опять к ней и **обнимая** её. (Tolstoy, 1969: 109).

a) “*Seryoja tekrar kendisini annesinin kollarına **atılıp**, kollarını onun boynuna **dolayarak** bağırdı.*”

b) “*Seryoja tekrar annesinin kollarına **atılarak** ve ona **sarılarak**: - Anneciğim, canım!- diye bağırdı.*” (Hacıhasanoğlu, 2011: 697).

c) “- *Seryoja gene annesinin **kollarına attı** kendini **kucakladı** onu. – Canım anneciğim dedi. Annem benim!” (Altay, 2019: 1442).*

Bu cümledeki çevirilere baktığımızda yine eş zamanlı ve süreli gerçekleşen eylemler görülmektedir, bu da Rusçada bitmemişlik görünüşe ait olan eş zamanlılık anlamını Türkçede karşılayan *-erek* eki kullanılarak aktarılmıştır. Aynı yaklaşım öğrenci çevirilerinde de görülmektedir:

- Çocuk (...) annesinin boynuna **atılarak sarıldı**: – Anne, canım güvercinim! diye haykırdı.
- Seryoja yine annesinin kollarına **atılarak onu kucakladı** – Canım anneciğim, biricik annem! diye bağırdı.

15. - Как будто он теперь только, **увидав** её улыбку, ясно понял, что случилось – Это не надо, говорил он, **снимая** с неё шляпу. И, как **будто вновь увидав** её без шляпы, он опять бросился целовать её (Tolstoy, 1969: 109).

a) "Seryoja, sanki ancak şimdi, annesinin gülümseyişini **görünce**, olanları açıkça anlatmıştı. Annesinin başındaki şapkanı **çıkarak**: - Bunu istemiyorum, dedi. Ve annesi şapkasız kalınca onu **sanki yeni görmüş gibi**, tekrar öpmeye başladı." (Ediz, 1996: 159).

b) "Sanki ancak şimdi, annesinin gülümsemesini **görünce** olanları açıkça anlamıştı. – Buna gerek yok, - dedi annesinin başındaki şapkanı **çıkarak**. Be annesi şapkasız kalınca **sanki onu yeni görmüş gibi** tekrar üzerine atılıp öpmeye başladı." (Hacıhasanoğlu, 2011: 697).

c) "Ancak şimdi annesinin gülümsemesini **gördükten sonra** anlamıştı olup biteni. Annesinin başındaki şapkanı **çıkarken**: - Şunu çıkar! Dedi. Sonra annesi şapkasız kalınca, onu **yeni görmüş gibi** öpmek için bir kez daha atladı boynuna." (Altay, 2019: 1442).

Bu cümlede kullanılan zarf-fiil yapıları sırasıyla bitmişlik, bitmemişlik ve yine bitmişlik görünüşüne ait fiil türleri ile oluşturulmuştur. Birinci zarf-fiil yapısı iki olay arasındaki öncelik ilişkisi ortaya koymaktadır: önce gördü-sonra anladı. Bu anlamı tam olarak Türkçede karşılayan ek ise ilk iki çeviride tercih edilen *-ince* ekinde görülmektedir. Üçüncü çeviride de aynı anlam *-den sonra* eki ile aktarılmıştır. İkinci zarf-fiil eş zamanda meydana gelen ve kendi içinde eylemin sürerlilik anlamının bulunduğu bitmemişlik görünüşlü fiil türü ile aktarılmıştır. Üçüncü zarf-fiil eki *как будто* bağlaç yapısıyla birlikte kullanıldığından Türkçede bu ifadeyi *muş gibi* yapısı ile aktarmak gerekmektedir. Bu da söz konusu yapının kendisinde sonra zarf-fiil ekini değil geçmiş zamanda çekimli bir fiil yapısı gerektirmektedir, bu bakımdan her üç cümlede de en son zarf-fiil yapısı morfolojik olarak Türkçeye olan çevirisinde değişiklik yaşamıştır.

Öğrenciler tarafından yapılan çevirilerde de aynı yaklaşım söz konusudur:

- Çocuk annesinin gülümsemesini **gördükten sonra** olup biteni sanki yeni anlamış olacaktı ki annesinin boynuna atılarak sarıldı...Annesinin şapkasını **çıkarken** - Buna gerek yok dedi ve annesini sanki o an **görmüş gibi** tekrar atıldı ve öptü.
- Sanki annesini gülümseyerek görünce olup biteni yeni anlamış gibiydi. Buna gerek yok dedi annesinin şapkasını **tutarak**. Sonra annesi şapkasız kalınca onu **sanki yeni görmüş gibi** öpmek için yeniden boynuna atıldı.

16. Когда нядя вошла в детскую, Сержка рассказывал матери о том, как они упали вместе с Наденькой, **покатившись** с горы, и три раза перекувырнулись. (Tolstoy, 1969: 110).

a) "Dadı içeri girdiği zaman, Seryoja annesine Nadenka'yla dağdan aşağı **kayarken** nasıl **yumarlanıp** da üç takla attıklarını anlatıyordu." (Ediz, 1996: 160-161).

b) “*Dadı çocuk odasında girdiği sırada Seryoja annesine Nadenka’yla birlikte tepeden **inerken** nasıl düştüklerini ve üç takla attıklarını anlatıyordu.*” (Hacıhasanoğlu, 2011: 699).

c) “*Dadı odaya girdiğinde Seryoja annesine, Nadenka ile tepeden **kayarlar**ken nasıl yuvarlanıp üç takla attıklarını anlatıyordu.*” (Altay, 2019: 1446).

Bu cümlede incelenen zarf-fiil yapısı bitmişlik görünüşlü geçmiş zaman formuna aittir. Çevirilere baktığımızda orijinale en yakın olan çevirinin ikinci çeviri olduğu görülmektedir (b). Diğer iki çeviride ise, aslında cümlenin içerisinde yapısal olmasa dahi anlamsal olarak yer alan bir fiilin (yuvarlanmak) daha çeviriye eklendiği görülmektedir. Orijinal cümle içerisinde bulunan fiil ve fiilimsiler sırasıyla “girmek”, “anlatmak”, “düşmek”, “kayarken”, “takla atmak” olarak bulunmaktadır. Diğer iki çevirmen tarafından cümlenin orijinalinde olmamasına rağmen eklenen “yuvarlanıp” ifadesinin yaşanan olayın görseliğini canlandırabilmek adına seçildiği düşünülmektedir.

Öğrenci çevirilerine baktığımızda yukarıdaki çevirilere benzer yaklaşımlar doğrultusunda çeviri eyleminin gerçekleştirildiği görülmektedir:

*Dadı çocuk odasına girdiğinde Seryoja annesine Nadya ile tepeden birlikte tepeden **kayarken** nasıl düştüklerini ve üç kez yuvarlandıklarını anlatıyordu.*

*Dadı odaya girdiğinde, Seryoja annesine Nadenka ile tepeden **kayarlar**ken nasıl yuvarlanıp üç takla attıklarını anlatıyordu.*

17. -Барыня, голубушка! – заговорила няня, **подходя** к Анне и **целуя** её руки и плечи. (Tolstoy, 1969: 110).

a) “*Dadı, Anna’nın yanına **gidip** onun ellerini, omuzlarını **öperek** konuşmaya başladı: - Hanımefendiciğim, güvercinim!*” (Ediz, 1996: 161).

b) “*Dadı, Anna’nın yanına **gelip** ellerini ve omuzlarını **öperek**: Hanımım, canım! – dedi.*” (Hacıhasanoğlu, 2011: 699).

c) “*Dadı, Anna’nın **yanına sokulup** ellerini, omuzunu **öptü**. – Hanımım, canım! diye başladı.*” (Altay, 2019: 1446).

Bu cümlede zarf-fiil yapıları bitmemişlik görünüşlü fiil türü ile oluşturulmuştur. Bu bakımdan söz konusu yapıların aktardıkları anlam, eş zamanlı ve sürerli eylem şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İlk iki çevirinin birbirine yakın olduğu ve zarf-fiil yapılarının korunarak aktarıldığı görülmektedir. Her iki ifade de yaklaşma eyleminin hemen ardından öpme eylemi başlamaktadır ancak burada Rusça fiillerin sahip oldukları görünüş özelliği aslında bize bilhassa son eylemde bir sürerliliğin olduğunu eylemin kendi süreci içerisinde devam ettiğini aktarmaktadır. Son çeviride (c) ise *öptü* fiilinin kullanılması orijinalde bulunan eylemin süreç anlamını ortadan kaldırmakta ve tek seferlik bir eylem anlamını vermektedir.

Öğrenciler tarafından yapılan çevirilere baktığımızda ise, yukarıdaki cümlelerle benzer yaklaşımlar görülmektedir.

- *Hanımım canım benim, dedi dadı ve Anna’ya **yaklaşıp** onun ellerini **öptü**.*

- *Hanımım, kıymetli hanımım – dedi dadı, Anna'ya **yaklaştı** ve ellerinden omuzlarından **öptü**.*

Buna karşılık ikinci çeviriye daha yakından baktığımızda anlamsal olarak bir bütünlük varmış gibi gözükse de çekimli fiil yapısının kullanılması eylemlerin yapılış şeklini ve meydana geliş sırasını değiştirmektedir. Buna göre, dadı önce Anna'ya yaklaştı, ardından ellerini ve omuzlarını öpmüştür. Bu da aslında eylemler arasındaki eş anlamlılık ve süreç anlamını geri plana çekmektedir.

18.- Ах, няня, милая, я не знала, что вы в доме. – на минуту **очнувшись**, сказала Анна. (Tolstoy, 1969: 110).

a) "Anna bir an için **kendini toplayarak** -Ah sevgili dadı, senin bu evde olduğunu bilmiyordum, dedi." (Ediz, 1996: 161).

b) "- Ah, dadı, sevgili dadı, evde olduğunuzu bilmiyordum, - dedi Anna bir an için **kendine gelip**." (Hacıhasanoğlu, 2011: 699).

c) "Anna bir an **kendine geldi**. - Ah, dadı, sevgili dadı, dedi. Sizin burada olduğunuzu bilmiyordum." (Altay, 2019: 1447).

Bu cümledeki zarf-fiil yapısı bitmişlik görünüşlü fiil türü ile yapılmıştır. Fiilin sahip olduğu bitmişlik türü sözlük anlamında yer alan anlık anlamını da pekiştirerek Türkçe çevirilerde *-erek* ve *-ip* ekleri ile aktarılmıştır. Her iki kullanımda da söz konusu eklerin sahip olduğu sıralama ilişkisi ile "ve" bağlacının sahip olduğu işlevin ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Öğrenci çevirilerinde ise biraz daha farklı yapıların kullanıldığı görülmektedir:

- *Biran **kendine gelen** Anna: - Ah dadı, tatlım benim. Evde olduğunu bilmiyordum.*
- *Ah sevgili dadı, burada olduğunu bilmiyordum -dedi, bir anlık **şaşkınlıktan sonra**.*

19 **Вернувшись** в свое одинокое отделение в гостинице, она долго не могла понять, зачем она здесь. «Да, всё кончено, и я опять одна. – сказала она себе и, не **снимая** шляпы, села у камина на кресло. **Уставившись** неподвижными глазами на бронзовые часы, стоявшие на столе между окон, она стала думать. (Tolstoy, 1969: 112).

a) "Oteldeki yalnız dairesine **dönünce**, neden orada bulunduğunu uzun süre anlayamadı. Kendi kendine: Evet bütün bunlar bitti, ben yine bir başımayım, dedi ve şapkasını **çıkarmadan**, şöminenin yanı başındaki bir koltuğa oturdu. Gözlerini, pencereler arasındaki bir masanın üstünde duran tunçtan masa saatine **dikerek** düşüncelere daldı" (Ediz, 1996: 164).

b) "Otelde tek başına kaldığı daireye **döndükten sonra** neden orada olduğunu uzun süre anlayamadı. "Evet hepsi bitti ve yine yalnızım," – dedi kendi kendine ve şapkasını **çıkarmadan** şöminenin önünde duran koltuğa oturdu. Hareketsiz **gözlerini** iki pencerenin arasında duran bronz saate **dikip** düşünmeye başladı." (Hacıhasanoğlu, 2011: 701).

c) "Oteldeki ayrı dairesine **döndükten sonra**, niçin burada olduğunu uzun süre anlayamadı. "Evet, her şey bitti, gene yalnızım işte" diye geçirdi içinden. Şapkasını **çıkarmadan**, şöminenin önündeki

koltuğa bıraktı kendini. Pencerelelerin arasındaki masada duran tunç saate gözlerini **dikmiş**, düşünüyordu.” (Altay, 2019: 1451).

Bu cümlede üç ayrı zarf-fiil yapısı bulunmaktadır. Her bir çeviriye ayrı ayrı baktığımızda bu yapıların kullanımlarının birbirine yakın oldukları görülmektedir. Kullanılan zarf-fiillerden *-ınca* ve *-diktan sonra* eklerine bakacak olursak birinci ek, temel zarf-fiil ekidir, *-diktan sonra* ise birleşik zarf-fiil yapısı yansıtmaktadır (Gülsevin, 2001: 126-127). Rusça zarf-fiil yapıları sahip oldukları morfolojik eklerden çok görünüş kategorisi sayesinde semantik açıdan anlaşılır bir hale gelmektedir. Morfolojik ekler eylemin zamanını yansıtırken, eylemin meydana geliş şekli çoğunlukla metin bütününden yola çıkılarak somutlaşırlar. Sondan eklemeli bir dil olması sebebiyle Türkçe kelimeler ekler vasıtası ile yeni görev ve anlamlar kazansa dahi eylemin zamanı ve oluş tarzı eklerin iç yapısına yerleştiğinden ve açık bir şekilde belirgin olduğundan Türkçe Rusçaya oranla daha somut bir dil dünya görüşü sergilemektedir. Söz konusu ekler zarf-fiil ekleri olarak ele alınsa dahi her bir ek kendine has nüanslara sahiptir. Buna göre her iki ek de eklendikleri eylemin zamanını bildirmelerinin yanı sıra, *-ince* eki metne de bağlı olarak eyleme anlık bir durum yansıtmaktadır, bu ek Rusça da «когда» “ne zaman” zaman zarfına karşılık gelirken, *-den sonra* birleşik zarf-fiil yapısı “-den sonra” anlamına gelen «после того, как» bağlacına denk gelmektedir ve eylemin bitmişliğine, tamamlanmışlığına yani sınır noktasına ulaşmışlığına daha çok vurgu yapmaktadır. Ancak Rusçada zarf-fiil formları Türkçedeki gibi daha belirgin eklerle sahip olmadığında bu da algı açısından ikilik yaratabilmektedir. Çevirmenler arasında farklı yapılar seçimleri de bu doğrultuda açıklanabilir.

Öğrenciler tarafından yapılan çevirilerde de benzer yaklaşımlar bulunmaktadır:

- Oteldeki odasına **dönünce** uzun süre niçin burada olduğuna bir anlam veremedi. Şapkasını **çıkarmadan** şöminenin önündeki koltuğa oturdu. “Evet şimdi yine yalnızım, her şey bitti.” diye geçirdi içinden. Pencerelelerin arasında duran masanın üzerindeki bronz saate sabit gözlerle **bakarak** düşüncelere daldı.
- Oteldeki odasına **döndükten sonra** niçin orada olduğunu uzun süre anlayamadı. “Evet her şey bitti, yine yalnızım işte” diye geçirdi içinden. Şapkasını **çıkarmadan** şöminenin önündeki koltuğa bıraktı kendini. Pencerelelerin arasındaki masada duran tunç saate gözlerini **dikmiş** düşünüyordu.

20. ... а Серёжа уже был почти человек, и любимый человек; в нём уже боролись мысли, чувства; он понимал, он любил, он судил её, думала она, **вспоминавая** его слова и взгляды. (Tolstoy, 1969: 113).

a) “...oysa Seryoja daha şimdiden neredeyse bir adamdı, hem de çok sevilen bir adam. Onun kafasında daha şimdiden düşünceler ve duygular savaş halindeydi; Anna oğlunun sözlerini ve bakışlarını **hatırlayarak**: O annesini anlıyor, seviyor ve yargıda bulunuyor, diye düşündü.” (Ediz, 1996: 165).

b) “...oysa Seryoja artık neredeyse adam olmuştu, hem de sevilen bir adam; bu adamın içinde düşünceler, duygular çarpışıyordu; Seryoja'nın sözlerini ve düşüncelerini **anımsayan** Anna, onun kendisini anladığını, sevdiğini ve hakkında bir yargıya vardığını düşünüyordu.” (Hacıhasanoğlu, 2011: 702).

“... ama Seryoja kocaman adam, hem de sevilen bir adam olmuştu. Anna Seryoja'nın sözlerini, bakışlarını **anımsıyor**, “Kafasının içinde düşünceler, duygular çatışmaya başladı bile. Anlıyor, seviyor, yargılıyor” diye düşünüyordu (Altay, 2019: 1452-1453).

Bu cümlede kullanılan zarf-fiil yapısı süreç, eş zamanlılık anlamlarının içerisinde barındıran bitmemişlik görünüşlü fiil türü ile gerçekleştirilmiştir. Çevrilere baktığımızda ise morfolojik yapının dışında üç farklı yaklaşım görmekteyiz. Birinci çeviride kesin bir eş zamanlılık ve sıralama ilişkisini ön plana çıkartan *-erek/-arak* zarf-fiil eki kullanılmıştır. İkinci çeviride ise zarf-fiil yapısı yerine eylemi yerine getireni niteleyen sıfat-fiil eki kullanılmış, üçüncü çeviri de ise, fiil şimdiki zamanda çekime uğramıştır, yapısal olarak baktığımızda cümle bölündüğü için “anımsıyor” eyleminin şimdiki zamanda mı yoksa ikinci cümlenin devamı niteliğinde gelen geçmiş zaman ekli yapıya mı ait olduğunu belirlemek güçtür. Birinci cümlede olay dizgesinin orijinale yakın olduğunu görmekteyiz: “hatırlayarak - düşündü” ifadesi, eş zamanlılık anlamını vurgulamaktadır. İkinci cümlede ise eylemi yerine getirenin nitelenmesinden ötürü eylemlerin ortaya koydukları anlamlarda sapmalar yaşanmaktadır: buradaki cümle ile verilen anlamla sanki oğlunun onu yargıladığını düşünen ve kendisi ile ilgili bir karar verildiğini düşünen bir karakterin varlığı ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte olay örgüsü tek seferde meydana gelmiş sıralı bir eylemler dizisini yansıtmaktadır. Üçüncü çeviride anlamsal olarak eş zamanlık bulunmasına rağmen, orijinalde kullanılan yapı yerine fiil çekimi tercih edilmiştir.

Öğrenci çevirilerinde ise genel bir anlam karmaşasının hakim olmakla birlikte, cümlenin içerisinde çok sayıda geçmiş zamanlı fiil çekiminin olmasından ötürü zarf-fiilin bağlantısının kurulmasında zorluk yaşandığı görülmektedir:

- Seryoja ise kafasında duygu ve düşünceleriyle tam bir birey, yani sevilen birisi olmuş; anlayabiliyor ve sevebiliyordu. Ayrıca annesinin sözlerini ve düşüncesini kavrayıp onu artık yargılayabilir, diye düşündü.
- Oysa Seryoja neredeyse kocaman bir adam olmuştu, hem de sevilen bir adam. Onda halihazırda duygular, düşünceler çatışyordu, o anlıyor, seviyor, annesini düşünüyor diye geçirdi aklından, oğlunun dış görünüşünü ve sözlerini anımsayarak.

Sonuç

Rusçada ve Türkçedeki zarf-fiil yapılarına ve bunların çevirideki yansımalarına ilişkin incelenen örneklerden yola çıkarak birkaç temel çıkarımda bulunmak mümkündür.

1) Yapısal olarak Rusçadaki zarf-fiil sayısı Türkçeye oranla kısıtlı olduğundan bu yapıların metne kattıkları anlam metin bütünlüğüne bakılarak belirginlik kazanmaktadır. Buna karşılık Türkçede zarf-fiil yapıları temel zarf-fiil yapıları ve birleşik zarf-fiil yapıları olmak üzere çok çeşitli olmasıyla birlikte, aynı anlamı veren birkaç zarf-fiil yapısı birbirinin yerine kullanılabilir. Bu durum esasında Rusçadaki zarf-fiil yapılarının kullanımında da görülebilmektedir. Aynı anlama sahip zarf-fiil formları iki ayrı ek ile aktarılabilir. Türkçe için bu durum, fiil köküne aynı anlamı veren ancak yapı olarak farklı eklerin kullanımı ile kendini gösterirken (örneğin, sıralama ilişkisi + kesin bir eş zamanlılık + “ve” bağlacın işlevini veren *-erek* ve *-ip* eklerinin birbirlerinin yerine kullanılabilmesi gibi), Rusçada da benzer bir kullanım görülebilir. Bu durum Rus dili için iki şekilde ortaya

çıkılmaktadır. Birincisi, fiilin mastar halinin geçmiş zaman yapısı ile örtüşmediği durumlarda, sözcüğün zarf-fiil yapısı iki şekilli⁷ bir kullanım özelliği yansıtabilmektedir:

высохнуть → высохну**в**, высохну-**вши** / высох → высох-**ши**

окрепнуть → окрепну-**вши** / окреп → окреп-**ши**

умереть → умерев / умер → умер-**ши** vb.

İkincisi ise, fiilin mastar veya geçmiş zaman halindeki gövdeden bitmişlik görünüşe ait bazı fiillerin zarf-fiil yapılarının hem **-в**, **-вши**, **-ши** ekleri ile yapılabildiği gibi, fiilin gelecek zamanda çekimli fiilin gövdesine eklenen **-а** ya da **-я** eklerine⁸ sahip olabildikleri görülmektedir:

увидел → увиде-**в** – увидят → увид-**я**

услышал → услыша-**в** – услышат → услыш-**а**

пришёл – пришед**ши** – придя vb.

2) Çeviri incelemelerinden görüldüğü üzere Rusçada zarf-fiil yapılarının Türkçeye aktarımı sırasında farklı zarf-fiil yapılarının yanı sıra farklı morfolojik yapılar da kullanılabilir. Bizce bunun birkaç nedeni bulunmaktadır. Birincisi Rusçadaki zarf-fiil yapısı ile aktarılan eylemlerin ardı sıralı bir eylem mi, eş zamanlı bir durum mu yoksa öncelik veya sonralık belirten olayları mı yansıttıkları her zaman belirgin değildir. Bu durum da hem çeviriler arasındaki farklılıkları hem de çevirmenler arasındaki olay algısının farklı olmasının nedenini açıklamaktadır. Bir diğer nokta ise, Türkçedeki zarf-fiil eklerinin sahip oldukları yapısal anlamların zaman kategorisinin de etkisi ile daha somut olmasıdır. Rusçada zarf-fiil eklerinin anlamları daha çok fiilin türüne yani görünüş kategorisi ile metin bütünlüğüne bağlı olarak şekillendiğinden Rusçadaki zarf-fiil yapıların anlamsal olarak Türkçeye göre daha soyut kaldığını söyleyebiliriz. Buradaki soyutluktan kasıt belirsizlik olarak algılanmalıdır. Görünüş adı üstünde konuşanın veya dinleyenin eylemi nasıl algıladığı ile ilintili olduğundan bu nokta diller arası bilgi aktarımına da farklı bakış açıları çerçevesinde farklı yansıtabilmektedir.

3) Rusçadan Türkçeye çeviri cümlelerinde Rusçadaki zarf-fiil yapısının korunamadığı durumlarda bu yapılar Türkçeye zarf formunda ya da çekimli fiil şeklinde aktarılmaktadır. Bunun nedenleri ile ilgili olarak dil sistemleri arasındaki farklılıkları (yapılar arasındaki işlevsel farklılıklar) göstermekle birlikte o dile özgü üslup ve ifade özellikleri ile sözdizimi kuralları, eylemlerin ortaya çıkış şekli gibi noktalar da rol oynamaktadır.

4) Rus dilinde eylemler görünüş kategorisi ile anlam kazandıkları için morfolojik yapıların anlamları için bağlamın önemi büyüktür. Rusçada çoğunlukla kelimenin anlamının bağlam olmadan belirlenmesi güçtür bu da bize ifade edilen kelimenin anlamı ve bağlam arasında döngüsel bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu döngüsel ilişki kelimenin anlamının bağlamı oluşturması ve bağlamında kelimenin anlamını oluşturup anlaşılır kılması şeklindedir. Bu açıdan bağlam, sadece kelime anlamının seçilmesinde değil yaratılmasında da önemli bir işleve sahiptir. Bu bakımdan

⁷ Bazı fiiller için üç ayrı zarf-fiil yapısından söz etmek de mümkündür: привыкнуть: привыкну**в** - привыкну**вши** – привык**ши**.

⁸ Zarf-fiil yapılarında görülen bu morfolojik çeşitliliğe karşılık hangi eklerin günümüz Rusçası için dilde daha yaygın ve tercih edilir olduğu ayrı bir araştırma tarafımızca yürütülmektedir.

bağlam, bilhassa Rusça gibi bükümlü diller için sözcüğün sahip olduğu çeşitli anlamların belirgin kılınmasına yardımcı olan bir etmenddir.

Kaynakça

- Banguoğlu, T. (1995). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Belusov, N., Kovtunova İ.İ., Kruçinina İ.İ. (1989). *Kratkaya Russkaya Grammatika*. Moskova: Russkiy yazık.
- Barhudarov, L. (1975). *Yazık i perevod. Voprosı Obşey i Çastnoy Teorii Perevoda*. Moskova: Mejdunarodne otnoşeniya.
- Bozkurt, Bülent. (1979). *Çeviri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Dalkılıç, L.Ç. (2006). "Rusça ve Türkçedeki Zarf-Fiil yapılarındaki Anlamsal Özellikler ve Zaman Kavramı". *DTCF Dergisi*, 58/ 2, 1184-1210.
- Ergin, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Gülsevin, G. (2001). "Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 122-143.
- Hengirmen, M. (2015). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Engin.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri - Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Leontiç, M. (2017), "Türkçede fiilimsiler" 26 Temm2020 tarihinde <http://eprints.ugd.edu.mk/19365/2/hikmet-29-marija%20leontik.pdf> adresinden alındı.
- Novikov L., Zubkova L.G., İvanov V.V. (2003), *Sovremenniy russkiy yazık: Uçebnik: Fonetika, Leksikologiya, Slovoobrazovanie, Morfologiya, Sintaksis*, St. Petersburg: Lan.
- Tolstoy L (1969). *Anna Karenina. Roman v vosmi çastyah, Çasti 5-8*. Leningrad: Hudojestvennaya Literatura.
- Tolstoy L. (1996). "Anna Karenina". Çev. Hasan Ali Ediz. İstanbul: Cem..
- Tolstoy L. (2011). "Anna Karenina". Çev. Ayşe Hacıhasanoğlu İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi.
- Tolstoy L. (2019). "Anna Karenina". Çev. Ergin Altay, Ankara: İletişim.